

Ключевые слова: средний класс, региональный анализ, социально-экономическое неравенство, региональная политика, урбанизация.

Pereguda Julia. Socioeconomic Inequality in Terms of Population Urbanization Processes in Capital Macrodistrict of Ukraine. In modern conditions the necessity for coverage of socioeconomic inequality of population urbanization within Capital macrodistrict of Ukraine increases. The aim of the article is to study the socioeconomic inequality of the population, namely to define the features for a middle class that are combined with the help of urbanization processes within the Capital macrodistrict of Ukraine. Due to the indicators the density and population of the region have been studied and mapped. Due to the statistical indicators it is clearly possible to follow the specific class and provide data that exist at a certain stage of development of society and within the territorial units. Trends of increasingly uneven income and territories on which they live is a common problem of world economy, connected with the existing organization of market economy on a «center-periphery» principle. The development of the middle class should be considered in the formation of regional policy in the region and act as a key criterion for reform as a social and economic nature. The formation of the middle class deals with its importance in increasing living standards, reducing stratification within a certain territorial unit. It has been noted that with productive policies aimed at creating a framework for the development of the middle class, it will be possible to reduce the gap between rich and poor within the territory and provide an incentive for the development of infrastructure and economy in the territory based on the fundamentals for the formation of the middle class. It has been stated that the implementation of regional policy with regard to urbanization processes should include all the components that affect the formation of the middle class.

Key words: middle class, regional analysis, socioeconomic inequality, regional policy, urbanization.

Стаття надійшла до редколегії
18.06.2017 р.

УДК 911.3

Богдан Семенко

Просторові особливості зовнішньоекономічної діяльності Київської області

Досліджено структуру зовнішньої торгівлі товарами та послугами Київської області. Охарактеризовано негативні риси від'ємного зовнішньоторговельного обороту області. Сформовано основні кроки для подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності області. Окреслено проблемні групи товарів, які імпортується в надзвичайно великих кількостях у регіон, що становить певну економічну загрозу для регіону. Ця характеристика основних груп товарів, до яких потрібне проведення першочергового імпортозаміщення. Розкрито особливості територіальної структури експорту товарів Київської області. Проаналізовано територіальну структуру імпорту товарів Київської області. Проведено оцінку показників імпорту та експорту товарів і послуг у регіоні. Обґрунтовано низку заходів щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств регіону. Охарактеризовано проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності Київської області.

Ключові слова: імпорт, експорт, торговельне сальдо, зовнішньоекономічна діяльність, торговельний баланс, зовнішньоторговельний оборот, інвестиції.

Постановка наукової проблеми та її значення. Процес поширення міжнародних зв'язків на регіональний рівень – один із проявів «горизонталізації» міжнародних економічних відносин, коли країни все більше починають взаємодіяти не лише своїми центрами, а й периферією. Тому особливе місце займає зовнішньоекономічна діяльність регіонів. В умовах, коли все більша частина економічного навантаження припадає на регіони, саме від наявності тісних зовнішньоекономічних зв'язків у регіонів залежать стан виробництва, рівень технічної оснащеності основних фондів підприємств, можливості структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних й економічних проблем регіону. Інтеграція економіки регіону в систему світових господарських процесів позитивно впливає на розвиток регіону, сприяє раціональному використанню природних ресурсів, ліквідації

© Семенко Б., 2017

дефіциту окремих товарів. Тому актуальним є дослідження сучасного стану зовнішньоекономічної діяльності Київської області та визначення напрямів її розвитку. Розкриття стану зовнішньоекономічного потенціалу регіону потребує наукового осмислення та виконання практичних дій на шляху до зміни його від'ємної динаміки, яку також простежуємо в більшості регіонів нашої держави.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вивчення проблем формування зовнішньоекономічного потенціалу на регіональному рівні здійснено в наукових працях Г. Б. Крушніцької, В. Г. Щербак, В. В. Третяка та інших науковців. Питання розвитку зовнішньоекономічної діяльності України відображено в працях таких учених, як І. Г. Смирнов, Я. Б. Олійник, І. Г. Хільчевська, В. І. Дорошенко, К. В. Мезенцев, П. І. Гайдуцький, О. В. Гладкий, М. І. Дідківський та ін.

Мета роботи – розкрити й проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність Київської області, дослідити основні ринки збуту продукції, яка експортується з області. **Завдання статті** – охарактеризувати товарну структуру зовнішньої торгівлі Київської області. Виділити групи товарів, які імпортуються в регіон у значній кількості та до яких потрібне обов'язкове імпортозаміщення через наявність промислових потужностей для виробництва цих груп товарів у нашій державі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Унаслідок глобалізаційних процесів, а також великої кількості міжнародних торговельних угод у ХХІ столітті на новий рівень виходить захист вітчизняних виробників, особливо тих, які реалізують власну продукцію на міжнародних ринках, тим самим створюючи додаткові робочі місця в регіонах нашої держави. Як і більшість регіонів України, Київська область має від'ємне імпортно-експортне сальдо. Найбільшими імпортерами серед районів області виступають Бориспільський, Києво-Святошинський, Броварський, Миронівський та Вишгородський райони, міста Бориспіль, Бровари, Біла Церква. Очевидно, що місто Бориспіль займає таку позицію через наявність найбільшого аеропорту в країні, який слугує вагомою перевагою при розміщенні фірм на території Бориспільського й суміжних районів, які орієнтуються на імпорт продукції. Потрібно зазначити, що місто Київ – найбільший імпортоорієнтований регіон в Україні, що й пояснює такі показники в Києво-Святошинському районі, урахувавши його тяжіння до міста Києва.

Вигідне географічне положення, рівнинний рельєф та сприятливі кліматичні умови, розгалужена транспортна інфраструктура в регіоні, а також розміщення столиці нашої держави в області сприяють соціально-економічному розвитку й нарощуванню експортного потенціалу регіону.

Основу експортного потенціалу регіону формують такі підприємства, як ПрАТ «Росава», що в місті Біла Церква, ПАТ «Київський КПК» в місті Обухів, ТОВ «ЗАТ ЕРГО», яке є одним із передових підприємств в Україні з виробництва широкого спектра трансформаторів, АТ «Візар» – медичне устаткування та ін., ТОВ Завод пакувального обладнання «Термо-Пак» — виробництво устаткування загального призначення. ПрАТ «Бориспільський автозавод» входить до складу корпорації «Еталон», в основу ідеології якої покладено ідею створення та виробництва широкої гами автотранспортних засобів різного призначення. ТОВ «Біофарма-Інвест» – виробництво готових лікарських засобів. В окрему групу варто виділити взуттєві фабрики, які наявні в регіоні, а саме ТОВ «Валтекс» – виробництво взуття, пошиття спецодягу, засобів індивідуального захисту, місто Біла Церква, а також низка підприємств із виробництва взуття в місті Бровари, які експортують свою продукцію в інші країни. В окрему групу потрібно віднести виробників харчової промисловості, а саме: «Яготинський молокозавод» входить у групу компаній «Молочний Альянс», ЗАТ «Оболонь» потужності якого розміщені в місті Фастів, ВАТ «Вімм-Білл-Данн» у місті Вишневе, зокрема, це виробництво молочної продукції, яке в незначній кількості експортується за кордон. ТОВ «Маревен Фуд Україна» – виготовлення харчових напівфабрикатів. ТОВ «Білоцерківський молочний комбінат» – виробництво молочної продукції, це єдиний молокозавод, який збудований із нуля за роки незалежності нашої держави, має найсучасніше виробниче обладнання, експортує свою продукцію у велику кількість країн, входить у групу компаній «TERRA FOOD». На сьогодні залишається тенденція від'ємного зовнішньоторговельного сальдо за таким групами товарів, як машини,

обладнання та механізми, а також у групі товарів, засобів наземного транспорту й літальних апаратів (табл. 1).

Таблиця 1

Структура зовнішньої торгівлі (товарами) Київської області за 2016 р.*

Назва товару	Експорт, тис. дол. США	Імпорт, тис. дол. США
Живі тварини; продукти тваринного походження	285 484	192 754
Продукти рослинного походження	422 127	183 763
Жири та олії тваринного або рослинного походження	333 872	4550
Готові харчові продукти	159 799	183 253
Продукція хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості	48 221	450 901
Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	71 186	256 347
Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	92 046	108 947
Текстильні матеріали та текстильні вироби	24 395	87 613
Недорогоцінні метали та вироби з них	56 087	244 280
Машини, обладнання та механізми	87 478	590 062
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	6624	314 184

*Складено за матеріалами [3].

Ураховуючи, що продукція автомобілебудування українського виробника не користується значним попитом на іноземних ринках, а отже, розв'язання цієї проблеми може зайняти тривалий час, доцільним буде виготовлення іноземної продукції на наявних потужностях а також створення іноземними компаніями підприємств зі збору готової продукції на території нашої держави. Ураховуючи, що за роки незалежності українські автовиробники недоотримують підтримку на державному рівні, доцільно в тому числі й стимулювати вітчизняних виробників за допомогою державних замовлень на вітчизняну продукцію. Також, на нашу думку, значний негативний вплив на українських автовиробників спричиняє ввезення в регіон іноземних автомобілів, які були у використанні, особливо більше трьох років. Потрібно надати компаніям можливість збудувати сучасний автомобілебудівний завод на території області із залученням передових технологій виробничого процесу, що дасть змогу забезпечити значну кількість фахівців із суміжних галузей промисловості при постачанні сировини й матеріалів на це підприємство, а згодом захищати власного виробника, у тому числі й збільшивши ввізні ставки мита на цю категорію товарів.

Щодо компаній Київської області, які мають виробничі зв'язки з ДП «Антонов», то очевидно те, що захист вітчизняної галузі авіабудування має першочергове державне значення й повинно бути всебічно підтримане як державними, так і регіональними органами влади, оскільки одне робоче місце в авіабудуванні забезпечує близько 60 робочих місць у суміжних галузях промисловості. Так, наприклад, найбільші обсяги експортних поставок з області здійснювались у Німеччину – 6,7 % до загального обсягу експорту, Індії – 6,4 %, Китаю – 6 %, РФ – 5,8 %, у Єгипет – 5,7 %, в Ірак – 4,2 %. Високі показники експорту в Єгипет досягнуті завдяки експорту продукції АПК регіону. Проте варто зазначити, що обсяг імпорту товарів за 2016 р. майже удвічі перевищує обсяг експорту за аналогічний період часу. Ураховуючи, що, порівняно з 2015 р., показник експорту за 2016 р. зменшився на 2 %, а імпорту – зріс на 11,3 %, що ще раз підтверджує необхідність здійснення швидких багаторівневих заходів щодо захисту національних інтересів.

Аналізуючи територіальну структуру експорту та імпорту товарів Київської області, варто особливу увагу приділити таким країнам, як Німеччина, Китай, Російська Федерація, Польща, оскільки за 2016 р. зовнішньоторгівельне сальдо Київської області за 2016 з кожною з цих країн є від'ємним (рис. 1; 2). Першочергове завдання регіональних і державних органів влади – підтримка та всебічна допомога місцевим підприємствам в експорті власної продукції. Потрібне стимулювання регіональних компаній до розширення ринків збуту шляхом допомоги при участі в міжнародних галузевих виставках, наданні пільгових кредитів, знижуючи ставки оподаткування тощо [7]. Окремо варто згадати про державне субсидування експорту як важливий інструмент у підтримці підприємств, які націлені на розвиток та розширення ринків збуту [4]. Водночас ефективним також є надання кредитів іноземним компаніям на придбання продукції, виготовленої національними підприємствами регіону, проте майже не використовується як інструмент у нашій державі.

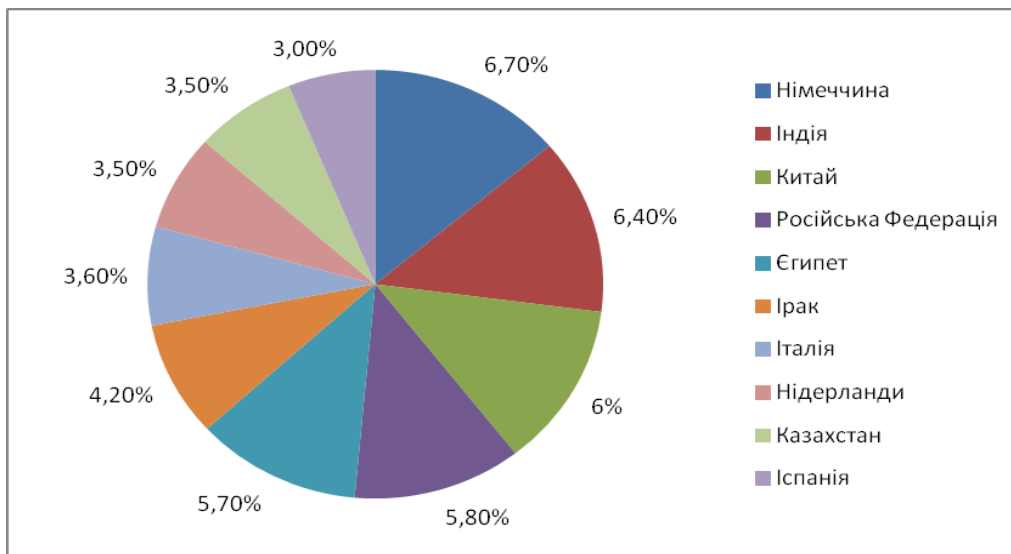

Рис.1. Географія експорту товарів Київської області в 2016 р. [1]

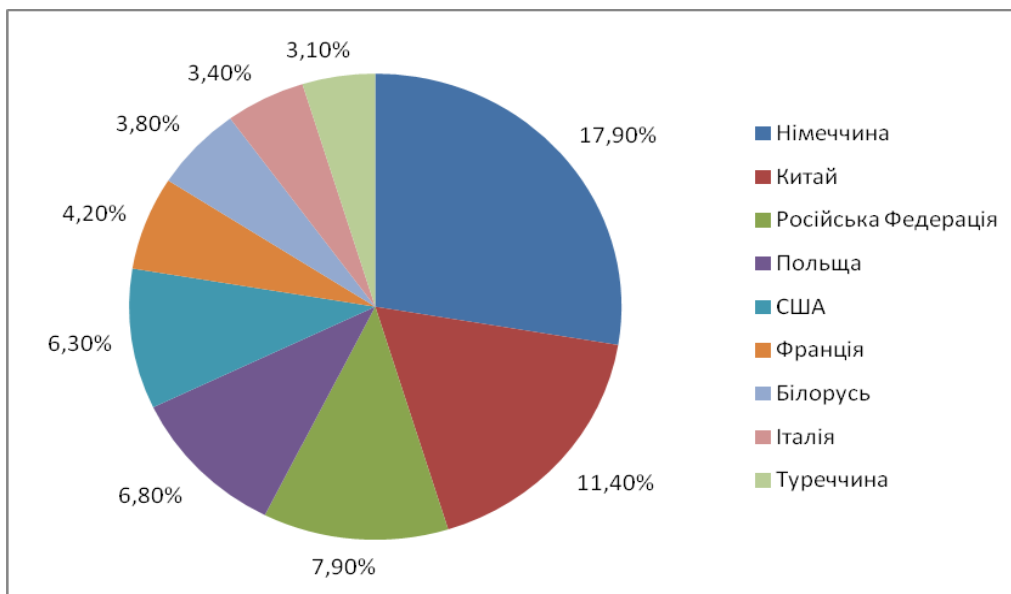

Рис. 2. Географія імпорту товарів Київської області за 2016 р. [1]

Отже, можемо з упевненістю стверджувати, що наявні промислові потужності в харчовій промисловості здатні повністю задовольнити потреби внутрішнього споживача, а також слугувати основою експортного потенціалу регіону. Потрібно приділити особливу увагу подальшому розвитку харчової промисловості регіону та залучати наявні внутрішні кошти на розвиток харчової

промисловості. Ужити необхідні заходи щодо зменшення частки імпорту, групи товарів, готових харчових продуктів.

Невідкладних державних і регіональних дій потребує імпортозаміщення груп товарів продукції хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості, урахувавши наявні виробничі потужності, у державі цю проблему можна розв'язати, у тому числі збільшивши виробничі потужності фармацевтичних підприємств Білої Церкви. Варто скористатися досвідом таких іноземних компаній, які мають виробничі потужності в цій галузі, а саме Procter & Gamble в місті Бориспіль, а також Johnson & Johnson, яка має виробничі потужності в місті Вишгород: вона виготовляє препарати передстерилізаційної обробки, дезінфекції та хімічної стерилізації. Продукція цих компаній, вироблена в Київській області, експортується за кордон. Тому розв'язання проблеми від'ємного торговельного сальдо з визначеної групи товарів є можливим, але потребує комплексних державних та регіональних заходів.

Ураховуючи особливість Київської області, на нашу думку, доцільно залучити внутрішні кошти на розміщення експортно орієнтованих підприємств у північних районах області (Вишгородський, Бородянський), які зазнали значного впливу від аварії на Чорнобильській станції.

Таблиця 2

Структура зовнішньої торгівлі послугами Київської області за 2016 р.*

Назва послуги	Експорт, тис. дол. США	Імпорт, тис. дол. США
Транспортні послуги	125 112	42 789
Послуги, пов'язані з подорожами	4003	784
Послуги з будівництва	1987	4027
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	6256	19 913
Професійні та консалтингові послуги	4721	40 238
Послуги операційного лізингу	786	4288
Торговельні та посередницькі послуги	19 672	2638

**Складено за матеріалами [3].*

Завдяки вигідному географічному положенню, а також густій транспортній мережі, транспортні послуги мають найважливіше значення в регіоні, що ще раз підтверджує важливість Київської області як транзитного регіону (табл. 2). Потрібно також згадати, що Київська область отримала додаткові тенденції до зростання експорту послуг через специфічні столичні функції Києва, що визначають спеціалізацію регіону на загальнокомерційній та банківській діяльності, послугах зв'язку, освіти, науки, туризму й екскурсій тощо [2]. Водночас місто Київ, яке має від'ємне зовнішньоекономічне сальдо, впливає на розміщення багатьох підприємств в області, які орієнтуються саме на імпорт продукції. Прикладом тут слугує Києво-Святошинський район області.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Ураховуючи те, що Київська область має значні промислові потужності та кадровий потенціал, на нашу думку, доцільне створення для внутрішнього виробника максимальних умов для розвитку власного виробництва, що спонукатиме його до виходу на міжнародні ринки. Звичайно, за таких умов варто згадати, що великий внесок у міжнародній експансії регіональної продукції припадатиме на Торгово-промислову палату України та інші установи, які повинні допомагати підприємствам у цій справі. Особливо важливим залишається розв'язання проблем підприємств, які через бюрократичні перепони не можуть собі дозволити перенесення виробництва з деяких районів Донецької та Луганської областей. Одним із таких прикладів є підприємство «Норд», яке планує перенесення власних виробничих потужностей в одну з країн Південно-Східної Азії. Ураховуючи те, що найбільше продукції імпортується в Київську область з Німеччини, певна частка з якої є побутовою технікою, очевидно, що перенесення виробничих потужностей підприємства «Норд» із міста Донецьк у Київську область мало б значний позитивний ефект як для області, так і для країни загалом. Щодо імпортозаміщення з такої держави, як Китай, регіону потрібне комплексне рішення, передусім, виготовлення аналогічної продукції на існуючих виробничих потужностях, різного рівня якості, для того щоб охопити значну частку ринку; по-друге створення підприємств, які б виготовляли цю продукцію в Київській області, урахувавши

значний відсоток безробіття, а також те, що в регіоні рівень оплати праці є конкурентним навіть порівняно з багатьма країнами Південно-Східно Азії. Також потрібно встановлювати ввізні мита на певну продукцію, зокрема легкої промисловості з Туреччини, В'єтнаму, які дуже чітко захищають власного виробника. Унаслідок цього значний збиток отримують підприємства не тільки Київської області, але й держави в цілому. До них можна віднести взуттєві фабрики міста Бровари та інші підприємства області. Отже, ми бачимо, що підприємства регіону для нарощування обсягів експорту продукції потребують, з одного боку, всебічної підтримки держави, а також захисту виробника від імпортової продукції, яка часто ввозиться в державу за заниженими цінами.

Ядром для збільшення експорту в найближчі роки й надалі слугуватимуть підприємства харчової промисловості: «Яготинський молокозавод», ЗАТ «Оболонь», ТОВ «Маревен Фуд Україна», «Білоцерківський молочний комбінат», ТОВ «Чіпси Люкс». Варто зазначити, що потенціал для збільшення експорту є в підприємств легкої промисловості, які спеціалізуються на виробництві трикотажних і швейних виробів та шкіряного взуття. Такі підприємства, як ПрАТ «Росава», ПАТ «Київський КПК», ТОВ «ЗАТ ЕРГО», також мають усі можливості для подальшого розширення ринків збуту. Також одним із прикладів імпортозаміщення, хоча менш вигідним, ніж власне виробництво, можна розглядати розміщення виробничих потужностей іноземних компаній у Київській області, що створюватиме додаткові робочі місця, а також збільшуватиме конкуренцію, що спонукатиме місцеві компанії до оновлення власних виробничих потужностей.

Джерела та література

1. Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» від 22 грудня 1998 р. // Урядовий кур'єр. – 1999. – № 31–32.
2. Гладкий О. В. Міжнародна інвестиційна привабливість та зовнішньоекономічний потенціал промислових агломерацій України / О. В. Гладкий // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Серія «Міжнародні відносини». – 2009. – № 4. – С. 171–175.
3. Головне управління статистики у Київській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kievobl.ukrstat.gov.ua>
4. Захарій Ю. Державне субсидування експорту як інструмент зовнішньоторговельної політики / Ю. Захарій // Зовнішня торгівля. – 1999. – № 1–2. – С. 188–190.
5. Мезенцев К. В. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / К. В. Мезенцев, Н. І. Мезенцева. – Київ : Федер. профспілок України, Ін-т туризму, 2003. – 160 с.
6. Родченко В. В. Менеджмент : навч. посіб. / В. В. Родченко, В. О. Новак. – Київ : НАУ, 2002. – 400 с.
7. Смирнов І. Г. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / [І. Г. Смирнов, І. Г. Хільчевська та ін.] ; за ред. І. І. Дахна. – Київ : ЦУЛ, 2009. – С. 65–150.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro zakhyst natsionalnoho tovarovyrobnyka vid dempinhovoho importu» vid 22 hrudnia 1998 r. // Uriadovyi kur'ier. – 1999. – № 31–32.
2. Hladkyi O. V. Mizhnarodna investytsiina pryvabylyvist ta zovnishnoekonomichniy potentsial promyslovykh ahlomeratsii Ukrainy // Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriiia «Mizhnarodni vidnosyny». – 2009. – № 4. – S. 171–175.
3. Holovne upravlinnia statystyky u Kyivskii oblasti [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do resursu : <http://kievobl.ukrstat.gov.ua>
4. Zakharii Iu. Derzhavne subsidyuvannia eksportu yak instrument zovnishnotorhovelnoi polityky / Iu. Zakharii // Zovnishnia torhivlia. – 1999. – № 1–2. – S. 188–190.
5. Mezentsev K. V. Osnovy zovnishnoekonomichnoi diialnosti : Navchalnyi posibnyk / K. V. Mezentsev, N. I. Mezentseva. – K. : Feder. profspilok Ukrainy, In-t turyzmu, 2003. – 160 s.
6. Rodchenko V. V. Menedzhment : Navchalnyi posibnyk / V. V. Rodchenko, V. O. Novak. – K. : NAU, 2002. – 400 s.
7. Smyrnov I. H. Rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti : Navch. Pos. / [I. H. Smyrnov, I. H. Khilchevska ta in.] ; za red. I. I. Dakhna. – K. : TsUL, 2009. – S. 65 – 150.

Семенко Богдан. Пространственные особенности внешнеэкономической деятельности Киевской области. Исследуется структура внешней торговли товарами и услугами Киевской области. Охарактеризованы отрицательные черты внешнеторгового оборота области. Сформированы основные шаги для дальнейшего развития внешнеэкономической деятельности области. Указанные проблемные группы товаров, импортируемых в чрезвычайно больших количествах в регион, что представляет определенную

экономическую угрозу для региона. Дается характеристика основных групп товаров, для которых требуется проведение первоочередного импортозамещения. Раскрываются особенности территориальной структуры экспорта товаров Киевской области. Проанализирована территориальная структура импорта товаров Киевской области. Проводится оценка показателей импорта и экспорта товаров и услуг в регионе. Обосновывается ряд мер по повышению конкурентоспособности предприятий региона. Охарактеризованы проблемы и перспективы развития внешнеэкономической деятельности Киевской области.

Ключевые слова: импорт, экспорт, торговое сальдо, внешнеэкономическая деятельность, торговый баланс, внешнеторговый оборот, инвестиции.

Semenko Bogdan. Spatial Features of the Foreign Economic Activity of the Kiev Region. The structure of foreign trade in goods and services of the Kyiv region is investigated. Negative features of negative foreign trade turnover of the region are characterized. The basic steps for further development of the foreign economic activity of the region is formulated. The author outlines problem groups of goods imported in extremely large quantities into the region, which represent an economic threat to the region. The main groups of goods, which require the implementation of the primary import substitution, are characterized. Features of territorial structure of Kiev region goods export is analysed. The evaluation of the import and export of goods and services in the region carried out. The number of measures to increase the competitiveness of enterprises of a region is proposed. The problems and prospects of development of the Kiev region foreign economic activity are characterized.

Key words: import, export, trade surplus, foreign economic activity, trade balance, foreign trade turnover, investment.

Стаття надійшла до редколегії
26.06.2017 р.